İNSAN HAKLARI NELERDİR?(*)

Maurice CRANSTON

Çeviren: Atilla YAYLA

"İnsan Hakları" (human rights) eskiden "insan(ın) hakları" (rights of man) olarak adlandırılan şeyin oldukça yeni adıdır. "İnsan hakları" ifadesinin kullanılmasını teşvik eden, Birleşmiş Milletler'deki görevi esnasında dünyanın bazı bölgelerinde insan hakları kavramının kadınların haklarını (rights of women) da kapsadığının anlaşılmadığını gören Elanor Roosvelt idi. "İnsan hakları"kavramı daha önceki bir tarihte orijinal "tabiî haklar" kavramının yerini almıştı. Çünkü, tabiî haklar mefhumunun mantıkî olarak bağlantılı bulunduğu tabiî hukuk konsepti bir ihtilâf konusu olmuştu.

Aydınlanma Çağında (Age of Reason) tabiî haklar hakkında çok şey söylendi, çünkü bu çağ aynı zamanda bir devrimler çağıydı. John Locke, 1688 İngiliz Devrimiyle ilişkilendirilen yazılar(ın)da, modern dünyada tabiî haklar doktrininin en önemli teorisyeni olarak kabul edilmesini sağlayacak bazı tezler öne sürmekteydi. İnsanların yaşamak, hürriyet ve mülkiyet sahibi olmak için tabiî bir hakka sahip olduğunu ayrıntılı biçimde anlattı. İngiliz Parlamentosu tarafından 1689'da çıkartılan Haklar Bildirgesi (Bill of Rights) bu tabiî hakları pozitif haklara dönüştürmek üzere hazırlandı; tabiî haklara herhangi bir suç teşkil eden fiille itham edilen herkesin bir jüri tarafından âdil ve açık biçimde muhakeme edilmesi hakkını da ekledi ve aşırı para cezalarıyla insafsız ve olağan olmayan cezaları yasakladı.

Locke'un teorileri ve İngiliz Haklar Bildirgesi örneği baştan başa Batı Dünyasında büyük bir etki yaptı. Haziran 1776'da Virginia devletinde bir temsilciler meclisi tarafından bir haklar bildirgesi kabul edildi. Bu bildirgenin ilk maddesi şöyle demekteydi:

"Bütün insanlar (men) doğuştan eşit derecede hür ve bağımsızdırlar ve belirli vazgeçilmez haklara sahiptirler; bir toplum haline geldikleri (siyasal toplum kurdukları) zaman hiçbir sözleşmeyle gelecek nesillerini bu haklardan, yani yaşama ve hür olma, mülk kazanma ve ona sahip olma, mutluluğu arama ve elde etme haklarından mahrum kılmaya zorlayamaz, veya onları bu haklardan mahrum bırakamazlar.

Locke'un üç hakkına burada mutluluğun eklendiğine dikkat edin, çünkü o dönemde Batı Dünyası 17. asrın Kalvinist sadeliğinden 18. asrın daha neşeli hedonizmine (hazcılık) doğru yol almıştır. Aynı kelime (mutluluk) 13 Amerikan Devleti tarafından Temmuz 1776'da ilân edilen Bağımsızlık Beyannamesinde de yerini aldı: *Şu gerçekler bizim için kendiliğinden gayet açıktır: Bütün insanlar (men) eşit yaratılırlar; Yaratıcıları tarafından (verilen) belirli vazgeçilmez (terkedilmez) haklara sahiptirler; hayat, hürriyet ve mutluluğu arama hakları bunlar arasındadır.* Thomas Jefferson'un Locke'un sade düşüncelerine kanat veren belâgati...

Pekçok bakımdan İngiliz ve Amerikan Devrimlerinden etkilenen, fakat kısa sürede ikisinden de çok farklı bir şeye dönüşen Fransız Devrimi hakların lisanını hemen derhal benimsedi. Lafayette, Bağımsızlık Savaşı sırasında Amerikan kuvvetlerinde yaptığı hizmetler sırasında edindiği birikimden yararlanarak, bu Anglo–Sakson beyannamelerini hemen hemen kelimesi kelimesine Paris'te 1789 yılının daha kibar anlarını işaretleyen 'Déclaration des droits de l'homme et du Citoyen'e tercüme etti. Deklerasyon, "İnsanlar hür ve eşit şartlarda doğar ve öyle kalır"; "Bütün politik cemiyetlerin (birleşmelerin) amacı insanın tabiî ve inkâr edilemez haklarının korunmasıdır: Bu haklar, hürriyet, mülkiyet, güvenlik ve zulme direnmedir" der. Hürriyet, "bir diğerinin haklarını ihlâl etmeyen herhangi bir şeyi yapmakta sınırlanmamış olmak" şeklinde tanımlanır, ve özgür konuşma, özgür basın, din özgürlüğü ve keyfî tutuklanmadan masun olmayı kapsayacak şekilde telâkkî edilir.

Fakat insan hakları fikrinin orijinini bulmak için daha gerilere gitmeliyiz. Belirli şehir devletlerinin vatandaşları **isogoria** veya ifade hürriyeti (freedom of speech) ve **isonomia** veya kanun önünde eşitlik (equality before law) gibi haklardan yararlandılar. Şehir devletlerinin yok oluşunu izleyen Hellenistik devirde insanlar bu hakları sivil hukukta değil, fakat daha yüksek bir hukukta, tabiî hukukta kök salan haklar olarak gördü. Tabiî hukuk, herhangi bir çeşit ilâhî bildirim olmaksızın her rasyonel beyinin tereddütsüz farkedebileceği bu başlangıç prensiplerini tecessüm ettirdi. Roma'nın Stoikleri, filozoflarından ziyade hukuk bilginleri (jurist) de aynı fikri benimsedi.

Bu yüzden, tabiî hak eski dünyada (ancient world), Orta Çağ Hıristiyanlık âleminde ve modern Akıl Çağı'nın ilk dönemlerinde pek canlı olmuş, çok kuvvetli bir geçmişe sahip bir fikirdir. Bununla beraber 1815'te Avrupa'da eski düzenin restorasyonuyla 1930'larda totaliter rejimlerin yükselişi arasındaki yıllarda hem tabiî hukuk hem tabiî haklar özellikle modaya ters düşen fikirlerdi.

Söz gelimi, 19. asır Almanya'sının liderleri bir yandan hem tabiî hukuka hem tabiî haklara bağlı olduklarını öne sürdüler, bir yandan da hakların bireysel insanlara (kişilere) ait olmadığını, toplumlara veya milletlere ait olduğunu söylemeye devam ettiler. 19. asrın birey haklarını küçümseyen milletin hakları doktrininin şampiyonları aslında hasım kampların, tabiî hukuku ve tabiî hakları saçmalık olarak mütalâ eden pozitivist, empirisist ve faydacı kampların teorisyenleriyle uyum içindeydi. Ve felsefede moda çok önemli bir faktör olduğundan 20. asrın başlarında insan hakları (rights of man) anlayışını savunmaya muktedir veya istekli ciddî bir teorisyen neredeyse kalmamıştı. Gerçekten 1918'den sonra haklar teorisinin eleştiricileri hücumlarında daha saldırgan oldu; hukukî pozitivistler mahkemelerin muhafaza ettiği şeyin yalnızca mevcut hukuk

olduğunu, mantıkçı pozitivistler ise duyusal deneyimle doğrulanamayacak herhangi bir sözde gerçeğin anlamsızlık olduğunu söyleyecek kadar ileri gitti.

Bu tür pozitivist teoriler en kâmil biçimde Almanca konuşan dünyada geliştirildi ve çekiciliklerini ilk kaybettikleri yer yine burasıydı. Çünkü Hitler iktidara geldiği vakit ona uşakça bağlı mahkemeler en katı pozitivistin bile kolay kolay âdil olarak nitelendiremeyeceği birçok kanunlar icra etti. Bütün bunlar tekrarlanmayı gerektirmeyecek kadar iyi bilinmektedir.

1933'ten sonra Batı dünyası başka bir mutlaklık (absolutism) çağında, veya daha ziyade, eski mutlak kralların en kötüsünden çok daha kötü bir totaliter diktatörlük çağında yaşamakta olduğunu anladı. Bu tür rejimler bir "egemen"in hükmü olan bir "hukuk"u değil, fakat bir zalim ve soy kırımcı despotun hükmü olan "hukuk"u uyguluyor olarak görülebilirlerdi. Bunu protesto eden sıradan insanlardı: "Bu *hukuk* olamaz. Hukuk eğer hukuk adını hak edecekse, en azından, her insanın insan olmaktan dolayı sahip olduğu *bazı* temel haklara saygı duymalıdır".

Burada yeni bir problemle karşılaşırız: II. Dünya Savaşı sıralarında bir yandan yeniden gözde bir kavram haline gelen tabiî haklar fikri gittikçe yayılır ve insanlar haklara sahip oldukları konusunda ikna edilirlerken, bir yandan da insanların sahip olduklarını iddia ettikleri veya sahip olduklarının söylendiği haklara hiçbir sınır konulmamaya başlandı. Birleşmiş Milletler, belki, bu durumun önemli bir kısmından sorumluydu. Kuruluşu döneminde Birleşmiş Milletler, Winston Churchil'in insan haklarının "tahta oturma"sı olarak adlandırdığı şeyle yüklenildi (görevlendirildi). Bu hakların neler olduğunu tayin etmek üzere bir komisyon kurarak işe başladı ve bu komisyonun müzakerelerinin sonucu olarak, BM Genel Kurulu'ndan 1948'de "geçen ve ilân edilen", İnsan Hakları Beyannamesi ortaya çıktı.

Bu beyanname, Amerika ve Fransa'da 18. yüzyılda yayınlanan beyannamelerden çok daha uzun, garip bir belgedir. İlk maddeler kısmında lisan John Locke'un, Thomas Jefferson'ın lisanıdır. Hayat, hürriyet ve mülkiyet hakları kolayca anlaşılabilecek biçimde anlatılır: Beyanname seyahat hürriyeti, mal sahibi olma, evlenme, kanun önünde eşitlik ve herhangi bir suçla itham edilme halinde açık ve adil bir yargılanma haklarıyla din hürriyeti, barışçıl toplanma ve politik mülteci olarak sığınma haklarını tavsif eder. Kölelik, işkence ve keyfî tutuklama yasaklanır. Bununla beraber beyanname açıkca kendini bu hakların olgunlaştırılmasına ve herkes için zorlayıcı özellik kazandırılmasına tahsis etmez.

Beyanname, sosyal güvenlik, münasip bir yaşama standardı, tıbbî bakım, istirahat, eğlence ve hatta "ücretli periyodik tatil" gibi şeylere yönelik insan haklarını bildiren daha başka bir maddeler dizisi içerir. Bu yeni haklar ile geleneksel tabiî haklar arasındaki fark beyannamenin taslağını yazmaktan sorumlu olanların gözünden kaçmadı. Komisyonun kayıtlarında ilk maddeler dizisi, yani bütün maddelerin ilk yirmisi "siyasî ve sivil" haklar, diğerleriyse "ekonomik ve sosyal haklar" olarak adlandırılır. Öyle görünmektedir ki, bu "ekonomik ve sosyal haklar", ülkelerinde bireyin hürriyet ve mülkiyet hakkını kurduğunu iddia edemeyecek, fakat kendilerinin kontrolü altındaki insanların çoğu için sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve ücretli tatil sağladığını –veya sağlamaya çalışmakta olduğunu– öne sürebilecek ülkeler tarafından beyannameye ilâve edilmiştir.

1948 Evrensel İnsan Hakları Beyannamesine bu "ekonomik ve sosyal hakları" dahil etmenin âşikâr bir sonucu kelimelerden fiiliyata geçişin imkânsız hale gelmiş olmasıydı. Birleşmiş Milletler tarafından 1946'da kurulan komisyon bir "milletler arası haklar bildirgesi" hazırlamakla görevlendirilmişti ve komisyondaki İngilizce konuşan delegeler, hem tanınacak belirli hakları tayin eden (bunlar geleneksel sivil ve siyâsi haklardı) hem de bu hakların ihlâliyle ilgili iddiaları izleyip düzeltecek uluslararası kurumlar oluşturulmasını sağlayan, sözleşme (convention) biçiminde bir beyannamę taslağı hazırladı. Fakat 1948'de ortaya çıkan bir haklar beyannamesi (declaration) veya bildirgesiydi (manifesto). Tersine 1950'de geleneksel sivil ve politik hakları zikreden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini (convention) gerçekleştiren Avrupa Konseyi insan haklarını tahta oturtmada hatırı sayılır bir ilerleme yaptı; çünkü bu sözleşmede tecessüm ettirilen haklar kavramı tutarlı ve rasyoneldi.

İnsan hakları (human rights) herkesin sahip olduğu bir şeydir. Bir insan, belirli bir işi yapması, muayyen bir rolü icra etmesi, yahut belirli görevleri yerine getirmesi dolayısıyla bu hakları kazanmaz, bu haklar sadece insan olmasından ötürü ona aittir. Filozof Jacques Martin'in belirttiği gibi:

"İnsan bir kişi, bir bütün, kendisinin ve kendi eylemlerinin bir efendisi olması dolayısıyla haklara sahiptir ve sonuç olarak insan, basitçe, bir amaca yönelik bir araç değildir, fakat bir amaçtır. İnsan kişi saygı gösterilme hakkına sahiptir, hakların konusudur, haklara sahiptir. Bunlar, insanın insan olması yüksek gerçeği dolayısıyla insana borçlu olunan şeylerdir".

İnsan haklarını haklılaştırmanın zorluğunun bir kısmı onların evrenselliğinden kaynaklanır. Moral haklar kesinlikle tanınabilir; çünkü evrensel değildirler, bir bireye –veya sınırlı bir bireyler topluluğuna– aittirler; çünkü bu tek kişi veya bireyler topluluğu kendini genel insan topluluğundan özel bir şey yaparak ayırmaktadır ve bu özel işle söz konusu moral hakkı kazanmaktadır.

Bir moral hakkı haklılaştırmanın standart yolu hakkın kazanıldığını göstermektir. Locke'a göre insanlar mülkiyet hakkını, işgüçlerini Tanrının onlara geliştirmek ve zevk almak için verdiği tabiî dünyanın parçalarıyla karıştırmak (birleştirmek) yoluyla kazandı. Fakat biz bu argümanı insan haklarını, özellikle bunların en önemlilerini teşkil eden ve kazanılmamış haklar olan hayat ve hürriyet haklarını savunmak için kullanamayız.

Mamafih, evrensel insan haklarının varlığının, 1948'de Birleşmiş Milletler'in yaptığı ve modaya uygun (yaygın) düşüncenin yapmaya devam ettiği (hata) yapılmazsa, haklılaştırılabileceğini belirtmek istiyorum: Bunun yolu da sosyal güvenlik ve ücretli tatil gibi güzelliklere yönelik evrensel taleplerin insan hakları olarak ilân edilmemesidir. Böyle şeyler ideal olarak hayranlığa lâyıktır, fakat bir ideal bir haktan bütünüyle farklı bir mantıkî kategoriye aittir. Eğer haklar idealler statüsüne indirilirse, bütün insan haklarını koruma teşebbüsü kundaklanacaktır.

Bir hak, tanımı gereği, hiçbir yerde hiçbir kimsenin, adalete ciddî bir tahkir teşkil etmeksizin, mahrum bırakılamayacağı bir şeydir. Asla caiz olmayan belirli eylemler, katiyetle tecavüz edilemeyeek muayyen hürriyetler, kutsal bazı şeyler vardır. Eğer bir insan hakları beyannamesi olmak istediği şey olacaksa bu söylem sahasıyla tahdit edilmelidir. Eğer farklı bir haklar düzenlemesi ileri sürülürse, derhal herşey lâçkalaştırılır, açık emir

müphem bir dilek olur. İnsanlar şöyle diyebilir: "Ücretli izne sahip olmak herkes için harika bir şey olacaktı, herkes için sosyal güvenliğe, adil muhakeme edilme, hür konuşma ve hayat hakkına sahip olmak mükemmel bir şey olacaktı ve belki bir gün bütün bu güzel idealler gerçekleştirilecektir".

Böylece ekonomik ve sosyal haklar iddialarıyla aşırı derecede yüklenmiş bir evrensel beyannamenin etkisi, politik ve sivil hakları ahlâkî zorlayıcılık alanının dışına çekip ütopyacı özlemlerin alaca karanlığına itmektedir. Ve bir hakkın anlaşılmasında hiç bir şey bir hakkın bir ideal olmadığının kabul edilmesinden daha önemli değildir. Bir ideal gerçekleştirilmek istenen bir hedeftir, fakat, tanımı gereği, hemen derhal gerçekleştirilemez. Bunun aksine, hak, saygı gösterilebilecek ve ahlâkî bakımdan hemen şimdi saygı gösterilmesi gereken bir şeydir. Eğer hak ihlâl edilirse adaletin kendisi suistimal edilir.

Kazanılan hakkı haklılaştırmada hiçbir güçlük yoktur ve bu kazanımın satın alma, hediye, miras veya iş yoluyla mı sağlandığının önemi yoktur. İnsan hakları bu yolların hiç biriyle kazanılmadığından, insanın şahsında tabiî olarak mevcut olduğundan, varlıklarını haklılaştırmak için başka argümanlar gereklidir.

İnsan haklarının tabiî hukuktan kaynaklandığını söyleyen geleneksel görüş hakkında söylenecek çok şey vardır, çünkü insan haklarının varlığını iddia eden bir kimse, insanın tabiatında onu hayvanlara ve meleklere gösterilmesi gerekenden farklı bir saygıya lâyık kılan birşeyin varolduğunu söylemektedir. Tabiî haklar, kökenlerinden, herkesin doğal olarak yaptığı talepler olarak görülebilir. Hiç kimse şiddetli bir ölümle hayattan ayrılmayı veya kendisine zarar verilmesini istemez. Hiç kimsenin doğal hareketleri ve doğal hislerini ifade etmesi engellenemez. Bundan başka, insan aşırı ölçüde saldırılara açıktır. Oklu kirpilere ve istakozlara benzemeksizin *homo sapienler* vücutlarında pek az savunma aracına sahiptirler. Bazen daha ileriye gidilerek bu saldırıya çok açık oluş özelliğinin insanı egoist bir hayvan olmaktan sosyal bir hayvan olmaya dönüştürdüğü öne sürülür. Çünkü insan kendi varlığını korumak için kendisi ve komşuları için barış ortamı temin edecek bir kurallar sistemi içinde yaşamak zorundadır.

Rousseau ahlâk (ilik)ın insan toplumuyla başladığını ileri sürdü. Herhalde insanın ahlâk anlayışı, bir toplumda yaşama deneyimine borçlu olduğu bir şeydir. İnsan bir toplumda ahlâkî hak taleplerinde bulunabilir. Sadece zarar verilmemek istendiğini değil, kendine zarar verilmemesi gerektiğini de söyleyebilir; çünkü toplum hiç kimsenin, bir diğerine zarar vermediği sürece incitilemeyeceği mutlak anlayışına dayanır. Toplum aynı anda (zamanda) bireyin komşusuna zarar vermeme görevini ve komşusu tarafından zarar verilmeme hakkını yaratır.

Tekrar vurgulayalım, tabiat ilk hürriyet hakkı kavramımıza katılır. Epiktetus hürriyet hakkında konuştuğu vakit onu şu şekilde tasvir eder: "Nereye istersem giderim; dilediğim yerden gelirim". Hürriyet için kullanılan Yunanca kelime *eleutheria* dır ve bu kelimenin etimolojisinin "birinin dilediği yere gitmesi"nden kaynaklandığı görülmektedir.

C.B. Macpherson bunu pek güzel izah etti:

"Herhangi bir insan hakları doktrini bazı bakımlardan bir tabiî haklar doktrini olmak zorundadır. İnsan hakları yalnızca doğal hakların türleri olarak ileri sürülebilir, şu anlam-

da ki, bu haklar, ister şimdiki halleriyle ister olmaya muktedir halleriyle, insanların tabiatından (yani ihtiyaçlarından ve yeteneklerinden) istidlâl edilmelidirler".

Bundan dolayı tabiî haklar hakkında konuşmanın saçmalık olmadığı sonucuna varmalıyız. Doğal haklar insanın doğal olarak yaptığı taleplerden zuhur olan evrensel moral haklar olarak anlaşılabilir. Fakat şüphesiz sadece bir moral hakka sahip olmak yeterli değildir, insan bu hakka saygı gösterttirmek ister.

Bunu talep etmek, ideallerin veya özlemlerin bir ifadesi olarak müphem ve ütopist bir şey yapmak değildir; daha çok, insanların hürriyetini, güvenliğini, vakarını ve benzerlerini inkâr eden otoriteleri ve güçleri, adalet ve ahlâk adına suçlandırmaktır. Bir insanın haklarının zaman zaman başka birinin haklarıyla çarpışacağı kaçınılmazdır ve duruma göre bir bireyin haklarıyla devletin güvenliği arasında da bir çatışma olabilir. Fakat güvenlik genel olarak insan haklarıyla arası açık olan (uyuşmayan) bir şey değildir, çünkü güvenlik insan haklarından biridir. Birinin güvenliği herkesin güvenliğiyle bağlantılıdır ve özel olarak güvenlikten yararlanma hakkı kamunun güvenlikten yararlanmasına dayanır. Hürriyet ve güvenlik talepleri biribiriyle ancak güçlükle uzlaştırılabilecek iki şeyin talep edilmesi değildir; doğal olarak birbirine ait olan iki şeyin parçasıdır. İnsan hakları lehindeki klâsik argümanlardan biri hür bir ülkenin despotizmden daha emniyetli olduğuydu. Tarih bize bunun doğru olduğunu düşünmeye devam etmek için iyi sebepler vermektedir.

(*) **Daedalus**, Vol. 112, No. 4, Fall 1983

Yeni Forum, c. 11 (1990), n. 253, s. 41-3.

İNSAN(IN) HAKLARI(*)

Ayn RAND

Çeviren: Atilla YAYLA

Özgür toplumu –ki bu kapitalizmdir– savunmak isteyen bir kimse, özgür toplumun vazgeçilmez temelinin birey hakları (individual rights) ilkesi olduğunu bilmelidir. Birey haklarını muhafaza etmek isteyen kimse, kapitalizmin birey haklarını kapsayabilecek ve koruyabilecek tek sistem olduğunu anlamalıdır. Ve hürriyetin bugünün entellektüellerinin amaçlarıyla ilişkisini ölçmek isteyen kimse, bunu, birey hakları kavramının, sözde "muhafazakârlar" tarafından görmezden gelinmesi, çarpıtılması, tahrif edilmesi ve nadiren tartışılması gerçeğine bakarak ölçebilir.

"Haklar" moral bir kavram ve bağdır –bir bireyin eylemlerine rehberlik eden ilkelerden, o kişinin diğer bireylerle olan ilişkilerine rehberlik eden ilkelere mantıksal bir geçişi sağlayan bir kavram– bireysel ahlâkı sosyal bir bağlamda muhafaza eden ve koruyan bir kavram– bir insanın ahlâkî düsturlarıyla bir toplumun hukukî kuralları arasındaki bağ, etik ve politika arasındaki bağ. Birey hakları toplumu ahlâkî kurallara tâbi kılmanın araçlarıdır.

Her siyasal sistem bazı etik kurallara dayanır. İnsanlık tarihi boyunca egemen olan etikler, bireyi ya mistik veya sosyal birtakım üstün otoritelere tabi kılan altruist - kollektivist doktrinin çeşitli türleriydi. Bunun sonucu olarak insanlığın eseri olan politik sistemlerin çoğu, öz bakımından aynı olan, aralarında yalnızca bazı derece farkları bulunan, sadece geleneklerin tesadüfüyle, kaosla, kanlı kavga ve dönemsel çöküşlerle sınırlandırılan aynı devletçi tiranlığın türleridir. Bütün bu politik sistemlerde ahlâk(ilik) topluma değil yalnızca bireylere uygulanabilen bir kurallar bütünüydü. Toplum, ahlâkın tecessümü, kaynağı veya tek yorumlayıcısı olarak ahlâk kurallarının dışına yerleştirildi ve sosyal vazifeye kendisini adama inancının aşılanması insanın dünyadaki varlığında, ahlâkların yegâne amacı olarak mütalâa edildi.

"Toplum" diye bir varlık olmadığından, toplum yalnızca bir grup bireysel insan olduğundan, toplumun ahlâk kuralları dışında tutulması pratikte şu sonucu verdi: Toplu-

mun yöneticileri ahlâk kuralından muaf tutuldu; yöneticilerin eylemleri yalnızca geleneksel usullere konu oldu. Böylece yöneticiler bütün gücü ellerinde tuttular ve "iyi, toplum (veya kabile, ırk, millet) için iyi olan şeydir" ve "yöneticinin (hükümdarın) iradesi yeryüzünde toplumun (iyinin) sesidir" zımnî kuralına kayıtsız şartsız itaat istediler.

Bu, mistik veya sosyal altruist-kollektivist etiğin bütün türleri altındaki tüm devletçi sistemler için doğrudur (geçerlidir). "Kralların ilâhî hakkı" teorisi mistik altruist-kollektivist ahlâkın; "Vox populi, vox dei" (halkın sesi hakkın sesi) ilkesi sosyal altruist-kollektivist ahlâkın siyasî teorisini özetler. Tarihte gördüğümüz örnekleriyle; cisimlenmiş bir tanrı kimliğindeki Firavun'uyla Mısır teokrasisi –Atinalıların sınırsız çoğunluk veya demokrasi yönetimi– Roma İmparatorluğunca yönetilen refah devleti – geç orta çağların engizisyon mahkemesi– Fransa'nın mutlak monarşisi – Bismark Prusya'sının refah devleti – Nazi Almanya'sının gaz odaları ve Sovyetler Birliği'nin mezbahaları bu sistemlerin numûneleridir.

Bütün bu politik sistemler altruist –kollektivist ahlâkın sonuçlarıydı– ve hepsinin ortak özelliği, toplumun, kadiri mutlak, egemen, kaprislerine göre davranmayı kutsal bir ilke gibi kabullenen bir varlık olarak ahlâk kuralının üstünde durduğu gerçeğiydi. Bu yüzden, siyasal olarak, bütün bu sayılan sistemler amoral bir toplumun türleriydi.

Amerika Birleşik Devletleri'nin en derin devrimci kazanımı, toplumun ahlâk kuralına tabi kılınmasıydı.

İnsanın bireysel hakları ilkesi, ahlâkîliğin, devletin gücü üzerinde bir sınırlama, bireyin kollektivitenin zalim gücüne karşı korunması, güçlünün hakka (adalete) tabi kılınması olarak, sosyal sistemin derinliklerine doğru yayılmasıdır. Birleşik Devletler tarihteki ilk ahlâklı toplumdu.

Daha önceki bütün sistemler, insanı, diğerlerinin amaçlarına kurban edilebilecek araçlar, toplumu ise kendi başına bir amaç olarak telâkkî etti. Birleşik Devletler insanı kendi başına bir amaç (son) olarak, toplumuysa bireylerin barışcıl, düzenli ve gönüllü birlikteliğinin (birlikte var oluşunun) bir aracı olarak gördü. Bütün evvelki sistemler bireyin hayatının topluma ait olduğuna, toplumun bireyi, toplumun dilediği herhangi bir şekilde bertaraf edebileceğine, bireyin yararlandığı her ve herhangi bir hürriyete ancak ve yalnızca toplumun lûtfuyla ve müsaadesiyle sahip olabileceğine ve toplumun herhangi bir vakit bu hürriyeti ortadan kaldırabileceğine inandı. Birleşik Devletler bireyin hayatının **hakla** (by right) (ki bunun anlamı, ahlâk ilkesiyle ve insan tabiatından dolayı demektir) kendisine ait (kendisinin) olduğunu, bir hakkın bireyin mülkü olduğunu, haddizatında toplumun hiçbir hakka sahip olmadığını, bir devletin tek haklı (moral) amacının birey haklarının korunması olduğunu kabul etti.

Bir "hak", bir bireyin eylem hürriyetini sosyal çerçevede tanımlayan ve tasvip eden moral bir prensip (ilke)dir. Sadece bir temel hak vardır (bütün diğer haklar bu temel hakkın sonuçları veya gerekçeleridir); bireyin kendi hayatına sahip olma hakkı. Hayat kendi kendini sürdüren ve kendi kendine üretilen bir eylem sürecidir. Hayat hakkı demek, kendi kendini sürdüren ve üreten eylemle meşgul olma hakkı demektir; bunun anlamı ise, rasyonel bir varlık oluşun tabiatı (mahiyeti) tarafından gerekli kılınan, bireyin kendi hayatını sürdürmesi, ilerlemesi, hayatın gereklerini yerine getirmesi ve hayattan zevk alması için gerekli bütün eylemleri yapması hakkıdır. (Bu, yaşama hakkı, özgür olma

hakkı ve mutluluğu arama hakkının anlamıdır). Bir "hak" kavramı yalnızca bir tek eyleme, özellikle, eylem hürriyetine raci olur. Bunun anlamı fizikî zorlamadan, baskıdan ve diğer insanların müdahalesine maruz kalma korkusundan emin olmak demektir.

Böylece her birey için, bir hak bir "pozitif"in, onun kendi yapısına göre, kendi amaçları için, kendi gönüllü, zorlanmamış seçimiyle hareket etme hürriyetinin moral tasdikidir. Onun hakları diğer insanlara, negatif bir yükümlülük, yani onun haklarını ihlâl etmekten uzak durmak dışında hiçbir yükümlülük yüklemez.

Hayat hakkı bütün hakların kaynağıdır ve mülkiyet hakkı bütün hakların tek aracıdır. Mülkiyet hakkı olmaksızın hiçbir başka hak mümkün olamaz. İnsanoğlu hayatını kendi gayretiyle devam ettirebileceğinden, kendi emeğinin –gayretinin ürününe sahip olma hakkı bulunmayan insan kendi hayatını devam ettirmek için hiçbir yola (araca) sahip değildir. Ürettikleri diğer insanlar tarafından gasp edilen insan bir köledir.

Şu noktayı hatırda tutmalıyız: Mülkiyet hakkı, eyleme yönelik bir haktır, bütün diğer haklar gibi, bir nesneye yönelik bir hak değil eyleme ve o nesneyi üretmenin veya kazanmanın sonuçlarına yönelik bir haktır. Mülkiyet hakkı bireyin herhangi bir malmülk kazanacağının bir garantisi değil, sadece kazandıklarına sahip olacağının bir garantisidir. Mülkiyet hakkı, maddî değerleri kazanma, muhafaza etme, kullanma ve elden çıkarma hakkıdır.

Birey hakları kavramı tarihte o kadar yenidir ki, pekçok kişi bu kavramı bugüne kadar tam olarak kavrayıp sindiremedi. Sosyal veya mistik etik teorilerine uygun olarak, bazı insanlar hakların Tanrının bir hediyesi olduğunu, diğer bazıları da onların toplumun bir hediyesi olduğunu ileri sürerler. Fakat, gerçekte, hakların kaynağı insanın tabiatıdır.

Bağımsızlık Beyannamesi insanların "yaratıcıları tarafından inkâr edilemez (reddedilemez) bazı haklarla donatıldığını" ifade etti. İnsanın ister bir yaratıcının isterse doğanın eseri olduğuna inanılsın, insanın orijini meselesi şu gerçeği değiştirmez: İnsan, zorlama altında başarılı biçimde işleyemeyecek özel bir varlıktır –rasyonel bir varlık– ve haklar insanın özel varlık tarzının bir gerekli koşuludur.

"Birey haklarının kaynağı ilâhi hukuk veya kongrenin kanunu değil, fakat kimlik kanunudur (law of identity). A, A'dır, insan insandır. Haklar, insanın tabiatının insanın insana yaraşır bir şekilde yaşayışı için gerekli kıldığı varlık şartlarıdır. Eğer insan dünyada yaşayacaksa, kendi hür yargısına göre davranmak, kendi değerleri için çalışmak ve emeğinin ürünlerini muhafaza etmek onun hakkıdır. Eğer dünya üzerinde yaşamak onun amacıysa, rasyonel bir varlık olarak yaşamak hakkına sahiptir; doğa ona irrasyonel olmayı yasaklar" (**Atlas Shrugged**).

Birey haklarını ihlâl etmek demek, onu kendi yargısının aksi yönde davranmaya zorlamak veya onun değerlerini kamulaştırmak demektir. Esas olarak, bunu yapmanın yalnız bir yolu vardır: Fiziksel zor kullanımı. İnsan haklarının iki muhtemel ihlâlcisi vardır: Suçlular ve siyasî yönetim. Birleşik Devletler'in büyük kazanımı, bunlardan ikincisine ilkinin eylemlerinin yasal kılıf geçirilmiş versiyonlarını yasaklamak suretiyle, bu ikisi arasında bir ayırım çizgisi çekmekti.

Bağımsızlık Beyannamesi, "bu hakları güvence altına almak için, insanlar arasında siyasî yönetimler oluşturuldu" ilkesine dayandı. Bu ilke; bir devletin tek geçerli

haklılaştırılmasını sağladı ve siyasî gücün (devlet gücünün) tek meşru amacını tanımladı: Birey haklarını, bireyi fiziksel şiddetten korumak suretiyle, korumak.

Böylece devletin fonksiyonu geleneksel yöneticilik rolü olmaktan çıkıp hizmetçi olma rolüne dönüştü. Siyasî yönetim bireyi suçlulardan korumak için kuruldu; anayasa bireyi siyasî yönetimden korumak için yazıldı. Haklar Bildirgesi (Bill of Rights) doğrudan doğruya özel vatandaşlara karşı yazılmadı; birey haklarının her türlü kamu gücüne veya sosyal güce üstün olacağının katî beyanı olarak, siyasî yönetime karşı yazıldı.

Sonuç, Amerika'nın —150 yıl gibi kısa bir süre için— bütünüyle gerçekleştirmeye çok yaklaştığı bir uygar toplum modeliydi. Bir uygar toplum, toplum içindeki insan ilişkilerinde fiziksel zor kullanımının yasaklandığı, siyasî yönetimin, bir polis gücü olarak hareket etmek suretiyle, sadece şiddet kullanımına yönelenlere karşı ve yalnızca bu kişilerin şiddet kullanması halinde mukabil olarak fiziksel zor kullanabileceği bir toplumdur.

Bu, Amerikan politik felsefenisin, birey hakları prensibinde zımnî olarak beliren esas anlamı ve amacıydı. Fakat ne nazik bir şekilde formüle edildi, ne tam olarak kabul edildi, ne de tutarlı biçimde uygulandı.

Amerika'nın iç çelişkisi altruist-kollektivist ahlâklardı (etiklerdi). Altruizm özgürlük, kapitalizm ve birey haklarıyla bağdaşmaz. Hiç kimse mutluluğun aranmasını kurbanlık bir hayvanın moral statüsüyle birleştiremez.

Hür bir toplumu doğuran şey, birey hakları kavramıydı. Özgürlüğün yok edilmesi, birey haklarının tahribi ile başlamak zorundaydı.

Bir kollektivist tiran, bir ülkeyi, o ülkenin maddî ve manevî değerlerini derhal gaspederek köleleştirmeye cesaret edemez. Bu bir iç çürüme (bozulma) süreciyle yapılmak zorundadır. Aynen maddî alanda bir ülkenin zenginliğini yağmalamanın o ülkenin parasını (emisyon hacmini) artırarak yapılması gibi. Dolayısıyla, haklar alanında uygulanmakta olan bir enflasyon sürecine de şahit olunabilir. Bu süreç yeni türetilmiş "haklar"ın büyümesini gerektirir ve halk bu yolla kavramın anlamının tersine çevrildiği gerçeğine dikkat etmez. Aynen kötü paranın iyi parayı kovması gibi, bu yapay-türeme haklar hakiki hakları inkâr eder, yok eder.

Şu garip gerçeği mütalâa edin: Hak olduğu iddia edilen yeni "haklar" ile işçi-köle kampları iki çelişik vakadır ve bütün dünyada hiçbir zaman hiçbir şey bunlar kadar bol bir şekilde bulunmamıştır.

Kurnazlık, haklar kavramının siyasî alandan ekonomik alana kaydırılmasıydı.

Demokrat Parti'nin 1960 kongresi bu kayışı tam anlamıyla ve açıkca özetler. Buna göre bir Demokrat yönetim "Franklin Roosvelt'in 16 yıl önce millî bilincimize kazıdığı ekonomik haklar bildirgesini yeniden tasdik edecektir". Kongrenin önerdiği listeyi okuduğunuz vakit "haklar" kavramının anlamını berrak biçimde aklınızda tutun:

"1. Endüstri tesislerinde, mağazalarda, çiftliklerde veya ülkenin madenlerinde yararlı ve kazançlı bir işe sahip olma hakkı.

2. Uygun yiyecek, giyecek ve eğlenme –istirahat imkânı sağlamaya yeterli kazanç temin etme hakkı.

3. Her çiftçinin ürünlerini yetiştirme ve onları kendisiyle ailesine nezih bir hayat sağlamaya yetecek getiri karşılığında satma hakkı.

4. Büyük, küçük her işadamının, içte ve dışta, adil olmayan haksız rekabet ve monopollerin tahakkümüne düşme korkusundan uzak bir hürriyet ortamında ticarî faaliyette bulunma hakkı.

5. Her ailenin uygun bir eve sahip olma hakkı.

6. Uygun tıbbî tedavî imkânları edinme hakkı ve sağlıklı bir hayat yaşama ve bundan zevk alma hakkı.

7. Yaşlılık çağıyla hastalık, kazalar ve işsizliğin doğuracağı ekonomik korkulardan yeterli korunma hakkı.

8. İyi bir eğitim hakkı".

Yukarıdaki sekiz cümlenin herbirine bir tek soru eklemek konuyu daha vazıh kılacaktır: Kimin pahasına?

İşler, yiyecek, giyecek, eğlence, evler, tıbbî bakım, eğitim vs. tabiatta kendiliğinden büyümez. Bunlar insan yapımı değerler – eşyalar ve insan tarafından üretilen hizmetlerdir. Kim sağlayacak bunları?

Eğer bazı insanlara bir hakla, diğer bazı insanların çalışmalarının ürünleri üzerinde birtakım yetkiler kazandırılırsa, bunun anlamı, üreten insanların haklarından mahrum edilmesi ve köle işgücü olmağa mahkûm kılınmasıdır.

Bir kimsenin "hak" olduğu öne sürülen herhangi bir hakkı, eğer başka birinin haklarının ihlâl edilmesini gerektiriyorsa, bir hak değildir ve olamaz.

Hiç kimse başka biri üzerine, onun seçimi olmayan bir zorunluluk, bir karşılıksız-bedelsiz görev, bir gönülsüz hizmetçilik yükleme hakkına sahip olamaz. "Köleleştirme hakkı" gibi bir hak olamaz.

Bir hak, o hakkın başka insanlar tarafından maddî bakımdan gerçekleştirilmesini kapsamaz; o sadece bu gerçekleşmeyi bireyin bizzat kendi gayretiyle elde etmesi (sağlaması) hürriyetini kapsar.

Bu çerçevede Amerikan Kurucu Babalarının entellektüel bakımdan ne kadar kesin olduğunu gözleyin; Onlar mutluluğu arama hakkından söz ederler, mutlu olma hakkından değil. Bunun anlamı şudur: Bir insan mutluluğunu kazanmak için gerekli gördüğü eylemleri yapma hakkına sahiptir. Diğer insanlar onu mutlu yapmak mecburiyetinde değildir.

Hayat hakkı, bir insanın kendi hayatını bizzat kendi çalışmasıyla (yeteneğinin onu yükseltebileceği herhangi bir ekonomik seviyede) sürdürmesi hakkıdır. Bu demek değildir ki diğer insanlar ona hayatın ihtiyaçlarını sağlamalıdırlar.

Mülkiyet hakkı, bir insanın mal mülk kazanmak, bunları kullanmak ve elinden çıkarmak için gerekli ekonomik faaliyetlerde bulunma hakkına sahip olması demektir; başkalarının ona mal-mülk sağlamak zorunda olması demek değildir.

Söz hürriyeti demek bir insanın, fikirlerini, siyasî iktidar tarafından baskı altında tutulma, müdahale edilme veya cezalandırılma tehlikesinden uzak olarak ifade etme

hakkına sahip olması demektir. İfade hürriyeti diğer insanların bu kimseye, fikirlerini ifade etmek için kullanmak üzere bir konferans salonu, bir radyo istasyonu veya bir baskı makinası sağlaması demek değildir.

Birden fazla insanın katılımını icabettiren herhangi bir iş (teşebbüs) her katılımcının gönüllü rızasını gerektirir. Tarafların herbiri kendi kararını verme hakkına sahiptir, fakat hiçbiri kendi kararlarını zorla diğerlerine dayatmak hakkına sahip değildir.

"Bir işe sahip olma hakkı" gibi bir hak yoktur, sadece serbest (hür) ticaret (free trade) hakkı vardır; bu, bir kimsenin, eğer başka biri onu çalıştırmak (kiralamak) isterse, bir iş edinmesi hakkıdır. "Bir eve sahip olma hakkı" gibi bir hak yoktur, sadece serbest ticaret hakkı; bir ev inşa etmek veya satın almak hakkı vardır. Eğer hiç kimse bir mal için para ödemek istemiyorsa, şayet hiç kimse bir insanı çalıştırmak veya onun ürününü satın almak istemiyorsa, " 'adil' bir ücret veya 'fiyat' hakkı" gibi bir hak yoktur. Hiç bir üretici süt, ayakkabı, sinema filmi veya şampanya gibi malları üretme yolunu seçmediği takdirde tüketicilerin bunları edinme hakları, "tüketici hakları" gibi haklar yoktur (sadece onları kendi kendine üretme hakları vardır). Özel grupların "hakları" yoktur; "çiftçilerin, işçilerin, işadamlarının, işverenlerin, yaşlıların, gençlerin, doğmamışların hakları" yoktur. Sadece her bireysel insanın ve bireyler olarak bütün insanların sahip olduğu insan hakları vardır.

Mülkiyet hakları ve serbest ticaret hakkı insanın tek "ekonomik hakkı"dır (aslında bunlar politik haklardır) –ve "ekonomik haklar bildirgesi" cinsinden bir şey olamaz. "Ekonomik haklar"ın savunucularının mülkiyet haklarını ve serbest ticaret haklarını gasbettiğini gözleyin.

Hatırlayınız ki haklar, bir insanın eylem hürriyetini koruyan, fakat diğer insanlara hiç bir zorunluluk (ödev) yüklemeyen moral ilkelerdir. Özel vatandaşlar bir diğerinin hürriyetine veya haklarına bir tehdit değildir. Fiziksel zora başvuran ve diğer insanların haklarını ihlâl eden özel birey bir suçludur ve insanlar ona karşı kanunî korunma hakkına sahiptir.

Suçlular herhangi bir ülkede ve herhangi bir çağda küçük bir azınlıktır. Ve bunların insanlığa verdiği zarar, insanoğlunun siyasî yönetimlerince gerçekleştirilmiş olan dehşet –katliamlar, savaşlar, zulümler, gasplar, kıtlıklar, köleleştirmeler ve toplu tahripler– ile kıyaslandığında çok azdır. Potansiyel olarak bir siyasî yönetim insan haklarına yönelik en tehlikeli tehdittir; siyasî yönetim yasal olarak silahsızlandırılmış kurbanlara karşı fizikî zor kullanma konusunda hukukî bir tekeli elinde tutar. Birey haklarıyla sınırlandırılmadığı ve kısıtlanmadığı zaman bir siyasî yönetim insanın en ölümcül düşmanıdır. Haklar Bildirgesi, özel vatandaşların eylemlerine karşı değil siyasî yönetimin eylemlerine karşı yazıldı.

Şimdi birey haklarının tahrip edilme mekanizmasını gözleyin.

Süreç, siyasî yönetime anayasal olarak yasaklanmış (özel vatandaşların yapmaya gücünün olmadığı) belirli ihlâlleri özel vatandaşların üstüne atmak ve böylece yönetimi bütün sınırlamalardan kurtarmaktan oluşur. Bu yöntem söz hürriyeti alanında gittikçe daha aşikâr oluyor. Kollektivistler yıllardır bir özel bireyin ona muhalif olan birini finanse etmeyi reddetmesi fikrinin, muhalifin hür konuşma hakkının ihlâli ve bir "sansür" eylemi olduğu yolundaki görüşü propaganda etmektedirler.

Kollektivistler, eğer işadamları kendilerini suçlayan, küçülten ve lekeleyen bir dergiye reklam vermeyi reddederlerse bunun "sansür" olduğunu iddia ederler.

Bir TV programı destekleyicisi yapımını finanse ettiği bir programda gerçekleştirilen kendine yönelik tecavüzlere itiraz ederse, bunun bir "sansür" olduğunu öne sürerler — eski başkan yardımcısı Nixon'u suçlamak üzere davet edilen Alger Hiss'in olayındaki gibi–.Ardından Mr. Newton N. Minow konuşur: "Oranlamalar yoluyla, reklamcılar, şebekeler ve kendi alanlarında önerilen programları reddeden şirketler yoluyla bir sansür uygulaması vardır". Aynı Mr. Minow program yapımında kendi görüşlerine uymayan televizyon istasyonlarını yayın izinlerini iptal etmekle tehdit eder ve bunun sansür olmadığını öne sürer.

Bu çeşit bir eğilimin uygulamalarını gözleyin:

"Sansür" yalnızca siyasî yönetimin eylemleri için kullanılabilecek bir terimdir. Hiçbir özel eylem sansür değildir. Hiçbir özel birey veya şirket bir insanı susturamaz veya bir yayını engelleyemez; sadece devlet bunları yapabilir. Özel bireylerin konuşma hürriyeti, aynı fikirde olmama, dinlememe ve kendi düşmanlarını finanse etmeme haklarını kapsar.

Fakat "ekonomik haklar bildirgesi" gibi doktrinlere göre bir birey, kendi maddî varlığını kendi kanaatlerine göre kullanma hakkına sahip değildir ve kendi parasını, ayırım yapmaksızın, onun mülkiyeti üzerinde bir "hakkı" olan herhangi bir konuşmacıya ve propagandiste devretmelidir.

Bunun anlamı şudur: Fikirlerin ifadesi için araçlar sağlama yeteneği bir insanı herhangi bir fikre sahip olma –bir fikri savunma– hakkından mahrum eder. Buna göre bir yayınevi, değersiz, yanlış veya zararlı (kötü) bulduğu kitapları neşretmek zorundadır –bir TV programının malî giderlerinin karşılayıcısı kendi kanaatlerini tahkir eden yorumcuları finanse etmek mecburiyetindedir– bir gazetenin sahibi kendi başyazı sütunlarını basının köleleştirilmesi için yaygara yapan genç serserilere tahsis etmelidir. Bu, bir grup insan çaresiz sorumsuzluğa sokulurken, diğer bir grup insanın sınırsız yetki "hakkı" kazanması demektir.

Fakat her isteyene bir iş, bir mikrofon, bir gazete sütunu sağlanması açıkça imkânsız olduğundan, mal-mülk sahiplerinin seçme hakkı kaldırıldığı zaman "ekonomik haklar"ın dağıtımını ve bu dağıtımdaki alıcıları kim belirleyecektir? Mr. Minow bu sorunun cevabını gayet açıkca ortaya sermektedir.

Eğer Mr. Minow'un formülünün yalnızca büyük mülkiyet sahiplerine uygulanacağını zannetme hatasına düşerseniz, şunu anlamalısınız: "Ekonomik haklar" teorisi, her tiyatro yazarı olmayı düşleyene, her avare şaire, her gürültücü besteciye, her politik himayecisi olan ressama, sizin, gösterilerini izlememek veya eserlerini almamak yoluyla onlara vermekten kaçındığınız malî desteğin sağlanması hakkını da kapsar. Yoksa, sizin vergi paranızı sübvansiye edilmiş sanat için harcamanın anlamı nedir?

Bazı insanlar "ekonomik haklar" hakkında gürültü yaparken, politik haklar kavramı ortadan kayboluyor. Hür konuşma hakkının bireyin kendi görüşlerini savunma ve diğer insanlarla uyuşmama, muhalefet edilme, fazla tanınmayan - ünsüz biri olma ve destekten mahrum kalmayı da kapsayan muhtemel sonuçlarını karşılama (omuzlama) hürriyeti

olduğu unutuluyor. "Özgürce konuşma hakkı"nın siyasal fonksiyonu muhalifleri ve makbul olmayan azınlıkları zora dayanan bastırmadan korumak demektir, onlara destekler, avantajlar ve kazanmadıkları bir çok tutulurluğun ödüllerini garanti etmek değildir.

Haklar Bildirgesinde şöyle denir: "Kongre konuşma özgürlüğünü, veya basın özgürlüğünü kısıtlayan hiçbir kanun yapmayacak..." O, özel vatandaşlarının, onların yok edilmesini savunan birine bir mikrofon, veya onları soymaya çalışan hırsıza bir anahtar veya onların boğazlarını kesmeyi isteyene bir bıçak sağlamalarını talep edemez.

Politik haklara karşı "ekonomik haklar" formülü zamanımızın en hayatî sorunlarından birinin ifadesidir. Bu formül ya o, ya da öbürü formülüdür. Biri diğerini tahrip eder. Fakat, gerçekte hiçbir "ekonomik hak", "kollektif hak", "kamu çıkarı (public-interest rights) hakları" yoktur. "Birey hakları" (individual rights) terimi bir gereksizliktir; sadece hak vardır, başka hiçbir çeşit hak ve onlara sahip olacak kişi, kimse yoktur.

Laissez-faire kapitalizmini savunanlar, insan haklarının yegâne savunucusudurlar.

(*) "Man's Rights", Capitalism: The Unknown Ideal (Ayn Rand vd.) (First Signet Printing, New York, 1967) içinde, s. 320-8.

Yeni Forum, c. 11 (1990), n. 250, s. 68-71.

KOLLEKTİF HAKLAR(*)

Ayn RAND

Çeviren: Mustafa ERDOĞAN

Haklar, doğru (olması gereken) toplumsal ilişkileri belirleyen bir ahlâk ilkesidir. Nasıl ki bir insan, hayatını idame ettirmek (eylemde bulunmak, doğru amaçlar seçmek ve onları gerçekleştirmek) için bir ahlâk yasasına ihtiyaç duyar; aynı şekilde toplum da insanın doğasıyla ve hayatını idame ettirmesinin gerekleriyle tutarlı bir toplumsal sistem kurmak için ahlâk ilkelerine ihtiyaç duyar.

Tıpkı, bir insanın gerçeklikten kaçınarak anlık bir kör kaprisle hareket **edebilmekle** beraber, böyle yaparak gitgide kendini imha etmekten başka hiçbir şeyi başaramaması gibi; bir toplum da gerçeklikten kaçınarak, üyelerinin veya önderinin kör kaprisleriyle hareket edip, belli bir andaki çoğunluğu oluşturan çetenin eliyle, gelip-giden demagoglar veya daimi bir diktatör tarafından yöneltilen bir sistem **kurabilir**. Ne var ki, böyle bir toplumdaki kaba kuvvet yönetimi, zamanla kendini imha etmekten başka bir şey başaramaz.

Ahlâk alanında sübjektivizm ne ise, politika alanında da kollektivizm odur. Tıpkı, "Yaptığım her şey doğrudur, çünkü onu yapmayı **ben** seçtim." fikrinin bir ahlâk ilkesi değil ahlâklılığın reddi olması gibi; "Toplumun yaptığı her şey doğrudur, çünkü onu yapmayı **toplum** tercih etmiştir." fikri de ahlâkî ilke olmayıp, ahlâk ilkelerinin reddedilmesi ve ahlâkın toplumsal sorunlardan uzaklaştırılmasıdır.

"Güç" "hak"ka (right) karşı olunca, "iktidar" (might) kavramının bir tek anlamı olabilir: kaba, fizik gücün iktidarı. Bu ise, gerçekte bir "iktidar" değil, aksine son derece ümitsiz bir iktidarsızlık durumudur; sırf imha etme "iktidarı"dır, ipinden boşalmış azgın hayvanların "iktidarı"dır.

Ne var ki, bugünün aydınlarının çoğunun amacı da işte **budur**. Onların bütün kavramsal anahtarlarının kökünde başka, daha temel bir şey yatmaktadır: haklar kavramını bireyden kollektif varlığa aktarmak. Bu da, "İnsanın Hakları"nın yerine "Güruhun (Kalabalığın) Hakları"nın geçirilmesi anlamına gelir.

Haklara ancak bir birey sahip olabileceği için "birey hakları" ifadesi yanlış olmakla beraber; günümüzün entellektüel kaos ortamında, açıklama amacıyla bunu kullanmak zorundayız. Fakat, "kollektif haklar" deyişi terimlerde bir çelişkidir.

Büyük veya küçük her grup veya "kollektif (varlık)", bireylerin toplamında oluşur. Bir grubun, üyelerinin haklarından başka hakları olamaz. Özgür bir toplumda her grubun "hakları"; onun üyelerinin haklarından, onların gönüllü-bireysel tercihleri ve **sözleşmeleri** aracılığıyla türetilirler ve sözkonusu bireysel hakların belli bir girişime uygulanmalarından ibarettirler. Her meşru grup girişimi, ona katılanların serbestçe bir araya gelme ve serbestçe ticaret yapma hakkına dayanır. ("Meşru"dan kastım; suça yönelik olmayan ve serbestçe oluşturulmuş bulunan, yani hiç kimsenin katılmaya **zorlanmadığı** bir gruptur.)

Örneğin, bir sanayi şirketinin iş yapma hakkı; onun sahiplerinin kendi paralarını riskli bir üretim işine yatırma hakkından (ücretli işçi çalıştırma hakkından), onların işçilerinin hizmetlerini satma hakkından, her iki grubun üretmek ve ürettiklerini satmak hakkından ve müşterilerin bu ürünleri satın almak (veya satın almamak) hakkından türer. Sözleşme ilişkilerinin bu karmaşık zincirinin her halkası birey haklarına, bireysel tercihlere, bireysel anlaşmalara dayanır. Her anlaşma belirli şartlarla sınırlı, muayyen ve kayıtlıdır; yani ortak yarar amacına yönelik iki taraflı bir alışverişe dayanır.

Bu, özgür bir toplumdaki bütün meşru grup veya birlikler (yani ortaklıklar, sınaî teşebbüsler, meslek birlikleri, sendikalar [**gönüllü** olanları], siyasal partiler vd.) için doğrudur. Bu keza, bütün "başkası adına işgörme" anlaşmalarına da uygulanır. Bir kimsenin başka biri (veya başkaları) adına hareket etmek veya onu temsil etmek hakkı; temsil ettiği kişilerin haklarından veya bu kişilerin serbest iradeleriyle ve belirli, sınırlı bir amaçla ona devrettikleri haklarından türer; bir avukatın, bir firma temsilcisinin, bir sendika delegesinin vb. durumda olduğu gibi.

Bir grubun, grup olmak itibarıyle hiçbir hakkı yoktur. Bir insan bir gruba katılmakla ne yeni haklar kazanabilir, ne de sahip bulunduğu hakları kaybedebilir. Bütün grup ve birliklerin yegâne ahlâkî temeli bireysel haklar ilkesidir. Bu ilkeyi tanımayan her hangi bir grup gönüllü bir birlik (association) değil, bir çete veya güruhtur. Birey haklarını tanımayan, grup etkinlikleriyle ilgili her öğreti bir güruh -yönetimi öğretisi veya yasallaştırılmış bir linç-etme öğretisidir.

"Kollektif haklar" fikri (hakların bireylere değil de gruplara ait olduğu düşüncesi); "haklar"ın sadece bazı insanlara ait olduğu (bazı insanların başkalarını istedikleri gibi safdışı bırakma "hakkı"na sahip oldukları) ve bu ayrıcalıklı konumun ölçütünün de sayısal üstünlükten ibaret olduğu anlamına gelir.

Böyle bir öğretiyi hiçbir şey asla haklı gösteremez ve bunu başarabilen de olmamıştır. Bu öğreti, kendisinden türetildiği altrüist ahlâk gibi, mistisizme dayanır. Bu, ya "doğaüstü bildirilere iman" biçiminde kendini gösteren eski-moda bir mistisizmdir ("Kralların Tanrısal Hakkı" gibi); ya da toplumu, kendisini oluşturan bireylerin dışında ve onların üstünde bir süper organizma veya doğaüstü bir varlık olarak gören modern kollektivistlerin toplumsal mistiğidir.

Bu kollektivist mistiğin ahlâka aykırılığı, bugün özellikle **ulusal** haklar konusunda kendini açıkça göstermektedir... Bir ulus, başka her grup gibi, bireylerin toplamından ibarettir ve yurttaşlarının haklarından başka haklara sahip olamaz. Özgür bir ulusun -başka bir ifadeyle birey haklarını tanıyan, onlara riayet eden ve onları koruyan bir ulusun- toprak bütünlüğü, toplumsal sistemi ve hükümet biçimi üstünde hakkı vardır. Böyle bir ulusun siyasal yönetimi (goverment) hükmeden değil, fakat yurttaşlarının hizmetkârı veya **ajanıdır** (memuru, temsilcisi); belirli ve sınırlı bir görev (yurttaşlarının kendilerini savunma hakkından kaynaklanan, fiziki güç kullanımından koruma görevi) için yurttaşlar tarafından kendisine **devredilen** haklardan başka hakkı yoktur.

Özgür bir ulusun yurttaşları, belirli hukukî usuller veya haklarını kullanmanın **yöntemleri** hakkında fikir birliğine varmayabilirler (bu, siyaset bilimi ile hukuk felsefesinin alanına giren karmaşık bir problemdir); fakat gerçekleştirilmesi gereken temel ilke (insan hakları ilkesi) üzerinde anlaşmaya varabilirler. Bir ülkenin anayasası, birey haklarını, kamu makamlarının ulaşabileceği alanın dışına yerleştirdiğinde, siyasal gücün alanı kesin bir biçimde sınırlanmış olur; yurtaşlar ancak böylece bu sınırlanmış alan içinde çoğunluk oyunun kararlarına uymak hususunda anlaşabilirler. Böyle bir durumda, azınlıkların ve farklı görüştekilerin hayat ve mülkleri tehlikede olmaz; oylamaya, herhangi bir çoğunluk kararının tehdidine bağlı değildir; hiçbir kişi ve grup, başkaları üzerinde iktidar (güç) kullanma hususunda açık bir çeke sahip olamaz.

Böyle bir ulus, -yurttaşların haklarından türeyen- egemenlik iddia etmeye ve egemenliğine başka bütün ulusların saygı göstermesini istemeye hakkı vardır. Fakat diktatörlükler, vahşi kabileler ve her türlü istibdat yönetimleri böyle bir hakkı iddia edemez. Yurttaşlarının haklarını çiğneyen bir ulus- hangisi olursa olsun- hiçbir hak iddiasında bulunamaz. Bütün ahlâkî konularda olduğu gibi, haklar konusunda da çifte standart olamaz. Kaba fizik gücüyle yönetilen bir ulus -ister Atillâ, Cengiz Han isterse Hitler, Kruşçef veya Kastro tarafından yönetilsin- ulus değil fakat bir gürühtur: Atillâ ne hak iddia edebilir, bunun için hangi gerekçeye dayanabilirdi ki?...

Bu ilke, ister eski ister modern, ister ilkel ister "sanayileşmiş" olsun, kabile vahşetine dayanan bütün yönetim biçimlerine uygulanır. Ne coğrafya, ne ırk, ne gelenek ne de gelişmişlik durumu bazı insanlara başkalarının haklarını çiğneme "hakkı" verir.

"Ulusların kendi kaderlerini belirleme" hakkı, ancak özgür toplumlar veya özgürlüğü kurumlaştırmaya çalışan toplumlar için geçerlidir, diktatörlükler için değil. Nasıl ki bir bireyin özgür eylem hakkı suç işleme (yani, başkalarının haklarını çiğneme) "hakkı"nı içine almaz; aynı şekilde bir ulusun kendi yönetim biçimini belirleme hakkı da, bir köle toplumu kurma (yani, bazı insanların diğerlerini köleleştirmelerini meşrulaştırma) hakkını içine almaz. **"Köleleştirme Hakkı" diye bir şey yoktur**. Tıpkı bir insanın suç işleyebilmesi gibi, bir ulus bunu **yapabilir**; ama insan da ulus da bunları **hak olarak** yapamaz.

Bu çerçevede, bir ulusun -Sovyet Rusya'da olduğu gibi- güç aracılığıyla mı yoksa -Nazi Almanya'sında olduğu gibi- oylamayla mı köleleştirilmiş olduğunun önemi yoktur. Birey hakları halkın oyuna vurulamaz; bir çoğunluk, azınlığın haklarını oylama hakkına sahip değildir. Esasen hakların siyasal işlevi, kesinlikle, azınlıkları çoğunlukların baskısından korumaktır (ve yer yüzündeki en küçük azınlık da bireydir). Bir köle toplumu, ister bir istilâ veya işgal sonucu böyle olmuş, isterse köle olmayı **seçmiş** olsun, hiç bir ulusal hak iddiasında bulunamaz; bu gibi "haklar" uygar

ülkelerce kabul edilemez. Tıpkı bir ganster çetesinin, belli bir tür grup etkinliğine girmeyi oybirliğiyle seçmiş oldukları gerekçesiyle, "hakları"nın ve bir sınaî şirketle veya bir üniversiteyle hukukî eşitliğinin tanınmasını isteyemeyeceği gibi.

Diktatörlükle yönetilen uluslar yasadışıdırlar. Bundan dolayı, herhangi bir özgür ulusun Nazi Almanyası'nı işgal etme **hakkı** vardı; bugün de Sovyet Rusya, Küba veya başka bir köle sığınağını veya kafesini işgal etme **hakkı** vardır. Özgür bir ulusun böyle yapmayı seçip-seçmemesi, çete yönetimlerinin var olmayan "haklar"ına saygı göstermek meselesi **değil**, o ulusun kendi çıkarlarıyla ilgili bir meseledir. Kendini feda etme pahasına başka ulusları özgürleştirmek özgür bir ulusun **görevi** değildir; ama o eğer bunu yapmayı isterse her zaman yapmaya hakkı vardır.

Ne var ki, bu hak şarta bağlıdır. Nasıl ki, suçları önleme görevi bir polise suç işleme hakkını vermez, aynı şekilde bir diktatörlüğün işgal ve imhası da işgalciye fethettiği ülkede başka bir tür köle toplumu kurma hakkı vermez. Bir köleler ülkesinin **ulusal** hakları yoktur; ama oradaki yurttaşların **bireysel** hakları –tanınmamış olsalar bile– geçerliliğini korur ve işgalcinin bunları ihlâl etmeye hakkı yoktur. Bundan dolayı, köleleştirilmiş bir ülkenin işgali, ancak işgalciler **özgür** bir toplumsal sistemi (yani, birey haklarının tanınmasına dayanan bir toplumsal sistemi) kurduklarında, ahlâken haklı gösterilebilir.

Bugün tam olarak özgür bir ülke bulunmadığı için, sözümona "hür dünya" çeşitli "karma ekonomi sistemleri"nden oluştuğu için, yeryüzüdeki her ülkenin başkaları tarafından işgal edilmeye ahlâkî bakımdan açık olup–olmadığı sorulabilir. Cevap: Hayır. Birey hakları ilkesini tanıyan ama onu tam olarak uygulamaya koymayan bir ülke ile, bu ilkeyi reddeden ve ona açıkça karşı çıkan bir ülke arasında fark vardır. Bütün "karma ekonomi sistemleri" nazik bir geçiş konumu içindedirler; sonunda ya özgürlüğe ya da diktatörlüğe döneceklerdir. Bir ülkeye diktatörlük etiketini vurmayı haklı gösteren dört karakteristik vardır: (a) tek parti yönetimi, (b) yargılamasız veya dürüst olmayan bir yargılamayla infaz, (c) özel mülklerin millileştirilmesi veya kamulaştırılması, (d) sansür. Bu kötülüklerden suçlu olan bir ülke bütün ahlâki ayrıcalıklarını, her türlü ulusal hak veya egemenlik iddiasını kaybederek yasa–dışı hale gelir.

Enternasyonalizm her zaman "liberaller"in temel ilkelerinden biri olmuştur. "Liberaller", milliyetçiliği kapitalizmin bir ürünü ve savaşlara sebep olan temel bir sosyal kötülük olarak görmüşlerdir. Onlar her nevi ulusal öz–çıkara karşı olmuş; akılcı bir yurtseverlik ile ırkçı, kör bir şövenizm arasında ayrım yapmayı reddederek, ikisini de "faşizm" olarak lânetlemişlerdir. Ulusal sınırların kaldırılmasını ve bütün ulusların "Bir Tek Dünya" içinde birleştirilmesini savunmuşlardır. Onların saldırdıkları özel hedefler arasında, mülkiyet haklarından hemen sonra ulusal haklar geliyordu... İşe bakınız ki, bugün onlar kendi teorilerinin sonuçlarını haklı göstermek için son ve ümitsiz bir çare, bir tutamak olarak "ulusal haklar"a sarılmaktadırlar; çünkü yarı–sosyalist, yarı–komünist, yarı–faşist ve tamamen kaba kuvvet kullanımına dayanan küçük, devletçi diktatörlükler, adeta aşırı deri büyümesi gibi sözümona "yeni doğmakta olan uluslar" olarak yeryüzünde yayılmaktadırlar.

Liberaller işte bu gibi ülkelerin kendi yönetim biçimlerini (istedikleri her biçimi) seçme "ulusal hakkı"nın ahlâken onaylanmasını önermekte ve bizden buna saygı

göstermemizi istemektedirler. Söz gelişi, onlar **kendi** yönetim biçimi (üstünde) Küba'nın "ulusal hakkı" bulunduğunu ve onu ihlâl veya ona müdahale etmememiz gerektiğini iddia ediyorlar. Kısaca "liberaller", bir yandan özgür ülkelerin meşru ulusal haklarını hemen hemen tahrip ettikten sonra, şimdi de diktatörlükler için "ulusal haklar" iddiasında bulunmaktadırlar.

Daha da kötüsü, "liberaller" yalnızca milliyetçiliğin değil, fakat **ırkçılığın** –ilkel kabile ırkçılığının– da şampiyonluğunu yapmaktadırlar.

Çifte standarda bakınız: "Liberaller" Batı'nın uygar ülkelerinde halâ enternasyonalizmi ve globalleşmeyi savunurken; Asya ve Afrika'nın vahşi kabilelerine, ırk çatışmaları yoluyla birbirini boğazlama hususunda egemen bir "hak" tanıyorlar. İnsanlık sanayi öncesi, tarih öncesi bir toplum görüşüne –ırkçı kollektivizme– geri dönüyor.

"Liberaller"in, mülkiyetin kollektifleştirilmesinin ilk adımı olarak hakların kollektifleştirilmesini kabul etmeleriyle başlayan ahlâkî çöküşünün mantıkî sonucu ve doruk noktası işte budur.

Onların kendi suçlarının itirafı yine kendi terminolojilerinde yatıyor: Savundukları şeyleri ifade etmek üzere "haklar" kelimesini niçin kullanıyorlar ki?.. Niçin uygulamasını yaptıkları şeyi öğütlemiyorlar? Eğer yapabiliyorlarsa, niçin onun açıkca adını koyup haklı göstermeye çalışmıyorlar?

Cevabı bellidir.

(Haziran 1963)

* "Collectivized 'Rihgts'", **The Virture of Selfishness** (New American Library: New York 1964) içinde, s. 101–106.

Yeni Forum, c. 12 (1991), n. 265, s. 29-31.

*Çevirenin Notu: Yazar, **"Liberal"** kelimesini Türkiye'de anladığımız anlamdan farklı olarak, Amerikan "solcu"larını işaret etmek üzere kullanmaktadır.*